

5è Congrés
de les DONES del Baix Llobregat

100% FEMINISTA

26 i 27 OCTUBRE 2018 CASTEL·LDEFELS

CONCLUSIONS SUBSEU SANT JOAN DESPÍ

Llegir i escriure amb ulls de dona. Estereotips de gènere a la literatura

Divendres, 21 de setembre de 2018
Sala Camèlies, Biblioteca Mercè Rodoreda
C. Major, 69
Sant Joan Despí

COMISSIÓ DE TREBALL 4

PERSPECTIVA DE LES DONES ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

0. Introducció

Les conclusions que segueixen són la síntesi de les aportacions fetes per la ponent i les participants a l'acte *Llegir i escriure amb ulls de dona. Estereotips de gènere a la literatura* que va tenir lloc el 21 de setembre de 2018 a Sant Joan Despí. Aquest acte, organitzat per l'Ajuntament de Sant Joan Despí, amb la col.laboració del Racó de Dones Escriptores, que estava emmarcat en les activitats prèvies al **5è Congrés de les Dones del Baix Llobregat**.

La Consellera de dones, gent gran i LGTBI del Consell Comarcal del Baix Llobregat, Vicky Castellanos Núñez, i la Regidora d'Acció Social i Igualtat Margi Gual van fer la presentació de l'acte i de la Gemma Lienas i Massot.

La sra. Lienas va explicar quin va ser el paper de la dona al llarg de la història de la literatura tant des del paper que han exercit al llarg de la història com els papers que assumeixen i assumeixen les dones en la literatura, però que és extrapolable a la resta de formes culturals creatives com pot ser el teatre, la dansa o el cinema. L'acte va acabar amb la presentació del seu nou llibre "El fil invisible", guanyador del Premi BBVA Sant Joan.

1. Els estereotips de gènere: d'on venen i com s'aprenen

Els estereotips de gènere marquen com ha de ser una persona dins del grup, marquen la psicologia, el físic, els rols i la professió, entre d'altres. A les dones se'ls demana que siguin submises, dèbils: abnegació. En el físic cossos voluminosos, cara petita, però grans ulls i de complexió prim. En canvi els homes han de ser dinàmics, agressius, de físic voluminós i ample, forts. Totes aquestes etiquetes, a la vegada, les relacionem posteriorment amb temes com la professió. Per totes aquestes característiques que hem esmentat, els homes estan cridats a ser alcaldes, grans empresaris i en general tenir feines d'èxit.

Els homes podien estudiar i aprendre a escriure, una cosa que a les dones es negava: se les cuidava de manera paternalista (primer el pare, després el marit), en un sistema patriarcal basat en les idees d'inferioritat de la dona. Així, aquestes idees s'instal·laven a l'arrel del sistema i es transmetien de generació en generació.

En els casos excepcionals que a les dones se'ls permetia estudiar a les universitats no aconseguien mai títols. Fins a principis del s. XX a Espanya no es permetia la matriculació de dones, però no cal anar tan lluny perquè no és difícil trobar exemples recents de tot plegat.

2. L'educació de les dones com element fonamental

Qui no ha estudiat ni après a escriure, no pot fer literatura. Aquesta és una de les idees principals de la ponència de la sra. Lienas. També ho defensava Virginia Wolf dient que qualsevol dona, per tal de ser lliure, necessitava tenir una **habitació pròpia** on poder tenir el seu espai per pensar i escriure, crear amb llibertat.

Perquè el paper que s'ha donat a les dones com a escriptores és totalment contradictori respecte el pes que han tingut en la literatura. Les dones sempre han sigut els fars que han il·luminat la literatura i la poesia, la seva preponderància dins de les obres dels homes.

Pel que trobem a la literatura sembla que les dones tinguin un paper clau, la realitat és que a casa havien d'estar en un racó. Ens les podríem imaginar amb moltes característiques positives, però en realitat les tancaven sota clau i les menystenien en la seva vida. Apareixen a la poesia, però no a la història. En els llibres pronunciaven grans discursos, a la realitat no tenien dret ni a parlar.

Com hem vist, l'accés que les dones tenien a l'educació era limitat. El problema és que, per escriure, es necessita tenir confiança en una mateixa i el propi criteri. Amb l'educació que es donava a les dones (i ens referim a tota l'educació, no només l'acadèmica) es laminava la confiança de les dones, tant a nivell físic, moral com intel·lectual.

Totes aquestes idees venen de tan lluny com l'època d'Aristòtil, que deia que un embrió masculí quan es feia malbé es convertia en una dona (quan la ciència ha demostrat al contrari, que són tots femenins i canvien per una qüestió d'hormones). Una idea que van assumir els àrabs i que després va tornar a occident amb els cristians. Al s. XX molts pensadors eren masculistes, com Schopenhauer o Kant (aquest últim deia de les dones que "són un forat").

Tot plegat ha portat a moltes dones al llarg de la història a publicar la seva obra literària amb un pseudònim, com podria ser el cas de Victor Català o J. K. Rowling que no va posar el seu nom per evitar crítiques esbiaixades.

3. Els Estereotips de gènere en la literatura al llarg de la història

La sra. Lienas va presentar la literatura dividint-la entre una primera etapa entre finals del s. XIX i principis del XX i una segona , de la segona meitat del s. XX a la primera del s. XXI, dividit així en base un assaig de la Virginia Wolf de principis del s. XX. Fins llavors van escriure majoritàriament homes, a partir de llavors ja van començar a fer-ho les dones.

3.1. Finals del XIX principis del XX

L'amor romàntic neix a principis del XIX, abans el casament era una qüestió econòmica, que buscava la seguretat de l'individu. La literatura va canviant a mesura que apareix el model nou de l'amor romàntic, a la vegada, per marcar l'actitud que havien de tenir les dones, a partir d'aquí apareixen models de dona:

- L'adultera

Madame Bovarie n'és l'exemple, una dona que s'imaginava una vida de balls i festa, però amb un marit avorrit. Aquesta vida avorrida fa que es posi malalta. L'avorriment, per la falta d'objectius personals i interessos, així com l'enlluernament pel luxe i el poder, la portarà a enamorar-se d'un home i fer-s'hi amant. S'acaba suïcidant.

Una idea més de com la literatura actuava era la de vendre la idea de la dona solitària, sense amigues, que requeria de l'home en la seva vida perquè tingui sentit.

- La mare/cuidadora (àngel de la llar)

Es buscava la idea perfecte de dona, la mare, però que no viu la sexualitat.

- La noia de novel·la / pel·lícula

Només existeix perquè l'home s'enamora d'ella. Un exemple? A Pulseres vermelles, només hi havia dones de les que els homes es poden enamorar.

És l'objecte de l'amor de l'home, del protagonista, i es pot acabar convertint en l'àngel de la llar, sinó segurament es tornarà la dolenta de la història.

- La femme fatal

La dona que fa anar malament al protagonista i per tant mereix ser castigada.

2. Segona meitat s. XX i primera del s. XXI

Les dones han canviat i el moviment feminista potent ha portat a que les dones hagin començat a escriure, comencen a néixer nous models de literatura.

L'adultera ha canviat el seu rol amb el naixement de la llibertat sexual i la creació dels anticonceptius. La cultura patriarcal havia distingit a dos tipus de dones, les molt obertes eròtiques i sexuals, i les altres, més tranquil·les dedicades a una vida tranquil·la.

La mare cuidadora també havia patit canvis. La Almudena Grandes parla de la maternitat en un llibre, on la mare que se n'adona com amb la seva maternitat canviava radicalment la seva pròpia vida on s'acabaven les bogeries de joventut per centrar-se en la seva criatura.

La femme fatal, passa a ser protagonista, no a ser un apèndix del protagonista. Dones que s'uneixen per castigar a un maltractador, punts de vista d'una dona que ha sigut violada, etc.

És important veure que, tot i que les dones comencin a escriure i fer literatura lliurement, els estereotips negatius sobre les dones continuen existint, escrivint llibres "estereotipats" tant homes com dones.

4. Conclusions i propostes de l'acte

- Importància cabdal que les dones també sàpiguem escriure, per poder fer elles mateixes la seva pròpia literatura. Però no només això, sinó assegurar que tinguin la confiança suficient per poder escriure amb llibertat.
- Caldria poder assegurar eines a les dones per tal que tinguin coneixements sobre escriptura i encoratjar-les a escriure; ningú que no sigui una dona pot escriure amb els punts de vista d'una dona.

- Lluitar per acabar amb els estereotips de gènere imposats a la dona, no només a la literatura, sinó a totes les formes d'expressió cultural.
- Promocionar a les biblioteques l'obra femenina per fer veure que hi ha moltes maneres d'entendre la literatura, no només la masculina.
- Internet com una arma de doble fil: perquè per una banda serveix per mantenir els estereotips de gènere, però també permet que les dones puguin expressar les seves sensacions i veure que problemes que potser pensen que són individuals, són en realitat de les dones en general.
- Mirar amb ulleres liles el món de la comunicació i la literatura que ens permeti analitzar si estant deixant per perpetuar els estereotips de gènere. Aplicant per exemple el Test de Bechdel. (Assegurar que surten com a mínim dos dones en la trama principal amb nom i cognom, que es parlen entre elles i que ho fan sobre coses diferents a un home)

5è Congrés

de les DONES del Baix Llobregat

100% FEMINISTA

26 i 27 OCTUBRE 2018 CASTEL·LDEFELS

CONCLUSIONS SUBSEU SANT JOAN DESPÍ

Llegir i escriure amb ulls de dona. Estereotips de gènere a la literatura

Divendres, 21 de setembre de 2018
Sala Camèlies, Biblioteca Mercè Rodoreda
C. Major, 69
Sant Joan Despí

COMISSIÓ DE TREBALL 4

PERSPECTIVA DE LES DONES ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

0. Introducció

Les conclusions que segueixen són la síntesi de les aportacions fetes per la ponent i les participants a l'acte *Llegir i escriure amb ulls de dona. Estereotips de gènere a la literatura* que va tenir lloc el 21 de setembre de 2018 a Sant Joan Despí. Aquest acte, organitzat per l'Ajuntament de Sant Joan Despí, amb la col.laboració del Racó de Dones Escriptores, que estava emmarcat en les activitats prèvies al **5è Congrés de les Dones del Baix Llobregat**.

La Consellera de dones, gent gran i LGTBI del Consell Comarcal del Baix Llobregat, Vicky Castellanos Núñez, i la Regidora d'Acció Social i Igualtat Margi Gual van fer la presentació de l'acte i de la Gemma Lienas i Massot.

La sra. Lienas va explicar quin va ser el paper de la dona al llarg de la història de la literatura tant des del paper que han exercit al llarg de la història com els papers que assumien i assumeixen les dones en la literatura, però que és extrapolable a la resta de formes culturals creatives com pot ser el teatre, la dansa o el cinema. L'acte va acabar amb la presentació del seu nou llibre "El fil invisible", guanyador del Premi BBVA Sant Joan.

1. Els estereotips de gènere: d'on venen i com s'aprenen

Els estereotips de gènere marquen com ha de ser una persona dins del grup, marquen la psicologia, el físic, els rols i la professió, entre d'altres. A les dones se'ls demana que siguin submises, dèbils: abnegació. En el físic cossos voluminosos, cara petita, però grans ulls i de complexió prim. En canvi els homes han de ser dinàmics, agressius, de físic voluminós i ample, forts. Totes aquestes etiquetes, a la vegada, les relacionem posteriorment amb temes com la professió. Per totes aquestes característiques que hem esmentat, els homes estan cridats a ser alcaldes, grans empresaris i en general tenir feines d'èxit.

Els homes podien estudiar i aprendre a escriure, una cosa que a les dones es negava: se les cuidava de manera paternalista (primer el pare, després el marit), en un sistema patriarcal basat en les idees d'inferioritat de la dona. Així, aquestes idees s'instal·laven a l'arrel del sistema i es transmetien de generació en generació.

En els casos excepcionals que a les dones se'ls permetia estudiar a les universitats no aconseguien mai títols. Fins a principis del s. XX a Espanya no es permetia la matriculació de dones, però no cal anar tan lluny perquè no és difícil trobar exemples recents de tot plegat.

2. L'educació de les dones com element fonamental

Qui no ha estudiat ni après a escriure, no pot fer literatura. Aquesta és una de les idees principals de la ponència de la sra. Lienas. També ho defensava Virginia Wolf dient que qualsevol dona, per tal de ser lliure, necessitava tenir una **habitació pròpia** on poder tenir el seu espai per pensar i escriure, crear amb llibertat.

Perquè el paper que s'ha donat a les dones com a escriptores és totalment contradictori respecte el pes que han tingut en la literatura. Les dones sempre han sigut els fars que han il·luminat la literatura i la poesia, la seva preponderància dins de les obres dels homes.

Pel que trobem a la literatura sembla que les dones tinguin un paper clau, la realitat és que a casa havien d'estar en un racó. Ens les podríem imaginar amb moltes característiques positives, però en realitat les tancaven sota clau i les menystenien en la seva vida. Apareixen a la poesia, però no a la història. En els llibres pronunciaven grans discursos, a la realitat no tenien dret ni a parlar.

Com hem vist, l'accés que les dones tenien a l'educació era limitat. El problema és que, per escriure, es necessita tenir confiança en una mateixa i el propi criteri. Amb l'educació que es donava a les dones (i ens referim a tota l'educació, no només l'acadèmica) es laminava la confiança de les dones, tant a nivell físic, moral com intel·lectual.

Totes aquestes idees venen de tan lluny com l'època d'Aristòtil, que deia que un embrió masculí quan es feia malbé es convertia en una dona (quan la ciència ha demostrat al contrari, que són tots femenins i canvien per una qüestió d'hormones). Una idea que van assumir els àrabs i que després va tornar a occident amb els cristians. Al s. XX molts pensadors eren masculistes, com Schopenhauer o Kant (aquest últim deia de les dones que "són un forat").

Tot plegat ha portat a moltes dones al llarg de la història a publicar la seva obra literària amb un pseudònim, com podria ser el cas de Victor Català o J. K. Rowling que no va posar el seu nom per evitar crítiques esbiaixades.

3. Els Estereotips de gènere en la literatura al llarg de la història

La sra. Lienas va presentar la literatura dividint-la entre una primera etapa entre finals del s. XIX i principis del XX i una segona, de la segona meitat del s. XX a la primera del s. XXI, dividit així en base un assaig de la Virginia Wolf de principis del s. XX. Fins llavors van escriure majoritàriament homes, a partir de llavors ja van començar a fer-ho les dones.

3.1. Finals del XIX principis del XX

L'amor romàntic neix a principis del XIX, abans el casament era una qüestió econòmica, que buscava la seguretat de l'individu. La literatura va canviant a mesura que apareix el model nou de l'amor romàntic, a la vegada, per marcar l'actitud que havien de tenir les dones, a partir d'aquí apareixen models de dona:

- L'adultera

Madame Bovarie n'és l'exemple, una dona que s'imaginava una vida de balls i festa, però amb un marit avorrit. Aquesta vida avorrida fa que es posi malalta. L'avorriment, per la falta d'objectius personals i interessos, així com l'enlluernament pel luxe i el poder, la portarà a enamorar-se d'un home i fer-s'hi amant. S'acaba suïcidant.

Una idea més de com la literatura actuava era la de vendre la idea de la dona solitària, sense amigues, que requeria de l'home en la seva vida perquè tingui sentit.

- La mare/cuidadora (àngel de la llar)

Es buscava la idea perfecte de dona, la mare, però que no viu la sexualitat.

- La noia de novel·la / pel·lícula

Només existeix perquè l'home s'enamora d'ella. Un exemple? A Pulseres vermelles, només hi havia dones de les que els homes es poden enamorar.

És l'objecte de l'amor de l'home, del protagonista, i es pot acabar convertint en l'àngel de la llar, sinó segurament es tornarà la dolenta de la història.

- La femme fatal

La dona que fa anar malament al protagonista i per tant mereix ser castigada.

2. Segona meitat s. XX i primera del s. XXI

Les dones han canviat i el moviment feminista potent ha portat a que les dones hagin començat a escriure, comencen a néixer nous models de literatura.

L'adultera ha canviat el seu rol amb el naixement de la llibertat sexual i la creació dels anticonceptius. La cultura patriarcal havia distingit a dos tipus de dones, les molt obertes eròtiques i sexuals, i les altres, més tranquil·les dedicades a una vida tranquil·la.

La mare cuidadora també havia patit canvis. La Almudena Grandes parla de la maternitat en un llibre, on la mare que se n'adona com amb la seva maternitat canviava radicalment la seva pròpia vida on s'acabaven les bogeries de joventut per centrar-se en la seva criatura.

La femme fatal, passa a ser protagonista, no a ser un apèndix del protagonista. Dones que s'uneixen per castigar a un maltractador, punts de vista d'una dona que ha sigut violada, etc.

És important veure que, tot i que les dones comencin a escriure i fer literatura lliurement, els estereotips negatius sobre les dones continuen existint, escrivint llibres "estereotipats" tant homes com dones.

4. Conclusions i propostes de l'acte

- Importància cabdal que les dones també sàpiguen escriure, per poder fer elles mateixes la seva pròpia literatura. Però no només això, sinó assegurar que tinguin la confiança suficient per poder escriure amb llibertat.
- Caldria poder assegurar eines a les dones per tal que tinguin coneixements sobre escriptura i encoratjar-les a escriure; ningú que no sigui una dona pot escriure amb els punts de vista d'una dona.

- Lluitar per acabar amb els estereotips de gènere imposats a la dona, no només a la literatura, sinó a totes les formes d'expressió cultural.
- Promocionar a les biblioteques l'obra femenina per fer veure que hi ha moltes maneres d'entendre la literatura, no només la masculina.
- Internet com una arma de doble fil: perquè per una banda serveix per mantenir els estereotips de gènere, però també permet que les dones puguin expressar les seves sensacions i veure que problemes que potser pensen que són individuals, són en realitat de les dones en general.
- Mirar amb ulleres liles el món de la comunicació i la literatura que ens permeti analitzar si estant deixant per perpetuar els estereotips de gènere. Aplicant per exemple el Test de Bechd. (Assegurar que surten com a mínim dos dones en la trama principal amb nom i cognom, que es parlen entre elles i que ho fan sobre coses diferents a un home)